

Каменщук Т. Д.,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії психологічного супроводу
дітей з особливими освітніми потребами
Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи
e-mail: ktania3007@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6231-8749

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗА НАСЛІДКАМИ ПАНДЕМІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті представлені результати аналізу проблематики підлітків з професійних закладів освіти в постковідний період. Подано напрацювання вітчизняних науковців стосовно психологічних змін за наслідками пандемії в Україні. Автором зроблено акценти на проявах, основних формах роботи з підлітками, розкрито мету та завдання змісту навчальної роботи. Підкреслено значущість взаємовпливу об'єктивних та суб'єктивних факторів на формування майбутньої дорослої особистості підлітка.

Ключові слова: соціальний розвиток, особистість, підлітковий вік, психологічна допомога.

Abstract. The article presents the results of the analysis of the problems of teenagers from professional educational institutions in the post-war period. The work of domestic scientists regarding psychological changes as a result of the pandemic in Ukraine is presented. The author emphasized the manifestations, main forms of working with teenagers, revealed the purpose and objectives of the content of the educational work. The significance of the mutual influence of objective and subjective factors on the formation of the adolescent's future adult personality is emphasized.

Key words: social development, personality, adolescence, psychological help.

Актуальність дослідження.

Проблеми взаємодії психічної діяльності та почуттів, раціонального та емоційного викликають глибоку зацікавленість науковців різних галузей, особливо в період обтяжуючих зовнішніх факторів, таких як пандемія тощо. В Україні до цих негативних факторів після пандемії COVID-19 додалися проблеми пов'язані з наслідками агресивних воєнних дій з боку росії (2022 р.) На разі, психолого-педагогічна спільнота перебуває в інтенсивній пошуковій діяльності щодо підбору ефективних медотів психологічної допомоги дітям підліткового віку, які є досить вразливими у цей віковий період.

Безперечно, особливо «емоційно-насиченим» віковим періодом вважається підлітковий, у зв'язку з чим проблема виявлення особливостей та розвитку

підлітків посіла одне з провідних місць у психології за останні часи. Дослідженням цієї проблеми наукові інтереси присвятили міжнародні та українські науковці.

Значна увага психологічним змінам особистості в постковідний період в Україні приділяється науковцями Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи (В. Г. Панок, І. І. Ткачук, Р. А. Мороз, Д. Д. Романовська, Т. Д. Каменщук, В. О. Предко та ін.), які протягом останніх кількох років провели значні наукові дослідження цієї проблеми в рамках реалізації проекту "Постковідна соціально-психологічна реабілітація учасників освітнього процесу в діяльності працівників психологічної служби", реєстраційний номер 2021.01/0198 за грантової підтримки Національного фонду досліджень України [1, 2, 3, 4, 5].

Увагу в нашому дослідженні звертаємо на підлітків, які навчаються в закладах професійної освіти. Особливістю цих дітей є те, що вони, в переважній більшості, мають негативний попередній життєвий досвід проживання в неблагополучних сім'ях. Вони мають значні емоційні порушення, що в свою чергу викликають обтяжливі наслідки: порушення поведінки, навчальна неуспішність, низька навчальна мотивація, ускладнення в спілкуванні з однолітками та дорослими, агресивність, психологічна та емоційно-вольова нестійкість тощо. Відкриття свого внутрішнього світу підлітком супроводжується радістю та при цьому викликає тривожні хвилювання. Разом з усвідомленням своєї унікальності радість заміщується почуттям самотності, стурбованості, внутрішньої пустоти, яку хочеться чимось заповнити. У більшості випадків підліток не розуміє, що з ним відбувається, що він відчуває та як себе поводити, в силу того, що близькі дорослі мало проводять часу з ним обговорюючи його проблеми. Все це – в основі формування поведінки, яку йменують девіантною.

В умовах закладу професійної освіти вирішенням життєвих та особистісних проблем займається практичний психолог, класний керівник та майстер з виробничого навчання та в меншій мірі - сім'я. До інноваційних форм роботи в закладі професійної освіти з підлітками схильними до девіантної поведінки відносимо тренінгові та арт-терапевтичні заняття, інтервізійні та супервізійні зустрічі, навчальні квести, тематичні майстер-класи, рольові ігри з наступною вербалізацією ігрового досвіду тощо. Їх системна реалізація створює передумови для мінімізації дезадаптивних форм поведінки підлітків. Завдання закладу шукати шляхи для створення безпечних умов для підлітків, надання допомоги з метою забезпечення соціальної орієнтації та розкриття особистісного

потенціалу. Нехтування інтересами дитини чинить непоправну шкоду здоров'ю та несе за собою тяжкі соціальні наслідки. Розвиток базових соціальних компетентностей дітей передбачає підвищення самооцінки та навчання її засобів партнерської поведінки щодо однолітків та дорослих. Важливо навчити дітей розпізнавати небезпечні ситуації від природної і техногенної.

З вищевикладеного можемо зробити висновок. Проблеми поведінкового характеру, що обтяжені постковідним періодом життєдіяльності, у сучасних підлітків є актуальними. Нами зроблено акценти на проявах, основних формах роботи з підлітками, розкрито мету та завдання змісту навчальної роботи. Підкреслено значущість взаємовпливу об'єктивних та суб'єктивних факторів на формування майбутньої дорослої особистості підлітка.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Каменщук Т.Д. Коронавірусна пандемія COVID-19: психологічні проблеми у дітей. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченій 97-й річниці з дня народження МШЕЛЯ ФУКО, «ПАЙДЕЯ В ДЗЕРКАЛІ ЄВРОПОЦЕНТРИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ», 16-17 березня 2023 року, м. Вінниця, Україна.
2. Мороз Р.А. Геймізація підлітків як втечі від реальностей війни. Статтю подано до друку матеріалів методологічного семінару «Актуальні проблеми охорони психічного здоров'я українського народу у воєнний і повоєнний час».
3. Романовська Д.Д. Постковідна соціально-психологічна реабілітація у закладах освіти. Подано до друку у збірник матеріалів ІV МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ РОЗВИТОК НАУКОВОЇ ДУМКИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА: СУЧАСНИЙ ДИСКУРС. Івано-Франківськ, Україна (Конференцію зареєстровано в базі даних науково-технічних заходів Державної наукової установи у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації».. Посвідчення № 288 від 16.06.2023. Буде опублікована 17.11.2023)
4. Панок В.Г. Захист психічного здоров'я дітей в умовах війни: виклики та можливості // Методи та засоби психологічної допомоги постраждалим у подоланні ПТСР: тези доповідей науково-практичної конференції, 30 вересня 2023 р. Київ – Біла Церква: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 268 с. <http://lib.iitta.gov.ua/737200>
5. Предко В. В. Життєстійкість як основний механізм подолання відчуття невизначеності особистості у постковідний період // International Scientific and Practical Conference «Topical aspects of modern scientific research» (September 28-30, 2023) (CPN Publishing Group). Tokyo, Japan. 2023. P. 276.